

Колос. (3, 9) Як написано: Всі, що в Христа хрестилися, в Христа одяглися.

Що є знаменем христіянина? Бути чистим від усякої плями тіла й духа у Христовій крові і спознати святість у Божім страхі й Христовій любові; і не мати порока, ані скази, ані нічого подібного, але бути святим і непорочним і так їсти Тіло Христа й пити Його Кров.

1 Кор. (11, 29) Бо хто їсть і пє недостошно, суд собі їсть і пє.

Що є знаменем тих, що їдять хліб і пють чашу Господню? Безнастанно у пам'яті заховувати Того, що за нас умер і воскрес. Що є знаменем того, що заховує ту пам'ять? Вже не собі жити, але тому, що за них умер і воскрес. Що є знаменем христіянина? Що його справедливість в усім (праведність) перевищає праведність книжників і фарисеїв по мірі Христової науки, поданої у Євангелію. Що є знаменем христіянина? Взаємно себе любити, як і Христос полюбив нас. Що є знаменем христіянина? Безнастанно мати перед очима Господа. Що є знаменем христіянина? Що дня і в кожній годині сторожити і бути готовим до досконалости, що Богу подобається, знаючи це, що у годину, про яку не думає, Господь прийде.

VIII. АСКЕТИЧНА БЕСІДА (4-а).

„Ὁδὸν ὁσίου κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐρέμετο.“

1. Бог сотворив людину на свій образ і свою подобу, а гріх красу образу зіпсув, втягнувши душу в пристрасть і пожадання. Бог Творець чоловіка є правдивим життям. Тому хто втратить Божу подобу, тратить тим самим і зв'язок із життям. Хто жие без Бога, неможливе, щоби мав щасливе життя. Тому вернімся до первісної благодати, від якої ми відчужилися через гріх; на ново приберім свої душі по Божому образи, станьмося подібні до Творця безпристрасністю.

Хто наслідує безпристрасність Божої природи по змозі у самім собі, той відновляє в своїй душі образ Божий. А хто тим чином стався подібний до Бога, той набув і подобу Божого життя, щоби на всі віки лишитися в тім щасті.

Тому коли безпристрасність повертає нам образ Божий, а це нам дає тревалість життя, то занедбаймо й усе інше, дбаймо про те одно, щоби наша душа ніколи не попалася у неволю пристрасти і щоби наша думка непорушно тревала й була непоконаною серед бур усіх спокус; так станемо учасниками Божого блаженства.

До цієї праці багато причиняється дівицтво, як хто має цей дар. Бо небесний дар дівицтва не лежить тільки у самій здержливості від подружжя і родження дітей, але усе життя і спосіб життя й обичаї повинні визначатися так красою дівицтва, щоби у кожній справі виявлялася чистота безженного. Бо і бесідою можна переступити шесту заповідь і слухом сплямити душу і в серце прийняти нечистоту; можна і неумірюванням у їді й питтю переступити міру здержливості; а хто в усіх тих справах заховує здержливість по правилу дівицтва, той виявляє досконалий і повний дар дівицтва.

2. Тому коли бажаємо, щоби наша душа, стаючись подібна Богу, прибиралася красою свободи від усяких пристра-

стей і щоби ми тим чином набували вічне життя, то уважаймо на себе, щоби ми випадково не вчинили чогось негідного нашої святої присяги. Так заслужилиб ми на засуд Ананії. Можна йому було зразу не обігувати Богу своєї посілості, але коли, дивлячись на людську славу, щоби люде подивляля його щедрість, посвятив обітом своє майно, а опісля відло жив часть його вартости, стягнув тим на себе такий гнів Бога, якого Петро був слугою, що йому не лишив Бог ні одної хвилі на покаяння.

Перед обітом монашого життя, хто тільки хоче, може з дозволу закону вибрати собі життя вигідне і взяти на себе ярмо супружжя: але як вже раз хто зложив обіти, то повинен себе заховувати Богу так, як який предмет, посвячений Йому, щоб вертаючи життю світовому і його уживанням тіло раз пожертвоване Господу Богу в святих обітах, не заслужити на засуд святотрадіства. А у тім, що кажу, не годжуся з деякими писателями й вчителями.

Думають, що чеснота дівицтва лежить тільки у самій сторожі тіла, а я звертаю увагу на всякий рід пристрастного привязання, кажу, що той, що віддав себе Богу, мусить уважати, щоби не сплямити душі ніякою пристрастю світа. Гнів, зависть, пам'ять образи, неправда, гордість, легкодушність, говірливість, лінивість у молитві, пожада того, чого не мається, недбалість у виконанні закону, замишування в гарних одягах, дбання про красу лица, про товариства, про розмови без конечної потреби, — усього того мусить як найпильніше стеречися, хто у дівицтві приніс із себе жертву Богу. Бо майже однаково є небезпечно впасти в яку одну з цих провин, як просто у гріх. Усе, що походить з пристрастей, неначе плямить красу й чистоту душі і є перешкодою у Божому життю монашому. Тому на усе те мусить уважати той, хто відрікся світа, щоби ніяк не плямити себе, немов свята, Богу посвячена посудина.

Треба і це пам'ятати, що хто вибрав життя монаше, той перейшов границі людської природи і прийняв безтілесний спосіб життя, вибрав життя Ангелів, бо це прикмета ангельської природи — бути вільним від усякого звязку супружого і тревати в безустаннім огляданні Божого лица, не звертаючись до ніякої іншої краси.

Тому хто перейшов до ангельського достоїнства, а плямить людською пристрастю душу, той подібний до пантери, у якої волос ані зовсім білий, ані зовсім чорний, а цяткований різними плямами, і тому годі її зачислити ні до білих, ні до чорних.

Нехайже це буде загальною радою і напінням для тих, що вибрали здержливість і чистоту життя.

3. Та треба докладної науки про поодинокі чесноти.

Хто покинув світ і вправляється у Божім способі життя, нехай того не робить без проводу і помочи, бо треба конечно, щоби монаше життя мало свідків, тільки так буде воно вільне від підзорів.

Духовний закон не дозволяє, щоби менше як 12 брало участь у тайні Пасхи; так і тут тих, що живуть разом у монастирі, повинно радніше бути більше ніж десять, а не менше.

Нехай один буде настоятелем, вибраний перед іншими за випробовану чесноту обичаїв й усього життя, щоби був провідником доброго порядку життя. У виборі належить зважати і на вік, бо вже сама природа неначе вказує, що старшому віком належить більша честь.

Нехай настоятель має таку повагу, щоби нікому в монастирі не вільно було противитися його волі, коли приказує, що дотикає досконалости й порядку життя. Як каже Апостол: „Поставленим від Бога треба повинуватися, а ті, що Божому повелінню противляться, стягнуть на себе кару“ (Рим. 13, 3). Так і тут у монастирі всі братя повинні бути сильно переконані, що не випадком, а з Божої волі має настоятель таку владу. Вона дана на те, щоби душі поступили в добрім по Божій волі; настоятель піддає те, що корисне для душ, підвладні приймають добрі його ради.

Отож коли конечно того треба, щоби уся монаша суспільність була послушна настоятелеві і піддана, передовсім треба вибрати такого настоятеля і провідника в монашім життю, якого життя булоби прикладом усякої чесноти для тих, що дивляться на нього: він повинен бути, як каже Апостол: „Тверезий, мудрий, чистий, до навчання спосібний“ (2 Тим. 3, 2).

Мені здається, що його життя треба всесторонно перевірити, питатися не тільки про те, чи має повагу віку (бо буває часом, що не один при сивині і морщинах має вдачу молодика),

але найбільше про те, чи його душа, його спосіб поступовання має повагу сивини, чи усе, що говорить і що робить, може бути для братії законом і правилом.

Що до способу удержання життя, то монахам відповідає приписаний Апостолом: „Щоб працюючи, мовчки їли свій хліб“ (2 Сол. 3, 12).

А ручна праця все повинна бути під наглядом кого старшого, що відзначається святістю життя, що праці рук уживби в міру щоденної потреби. З одного боку треба сповнити заповідь: „В поті лица їстимеш хліб твій“ (Бит. 3, 19); а з другого боку треба, щоби спосіб життя був бездоганий і чистий від усякої плями, тоб то, щоби монахи ніколи не мусіли для поживи виходити з монастиря.

Найліпшою мірою і правилом здержливости буде обмирати пересади як у догоджуванню собі, так і в умертвленню тіла. Нехай у виповненню заповідей Божих не перешкоджує нам ні пересадне відживлення, ні недуга з пересадного умертвлення; з обох сторін однакова шкода для душі. Тіло занадто кормлене не може слухати і звертається до сліпих поривів пристрасти, а ослаблене і безсильне стається безчинне, немов звязане хоробою. Душа при таких стані тіла не має свободи підносити очей до неба, вона неначе приневолена зайнятися фізичним болем і звертається до тіла. — Терпіння тіла пригноблює й душу.

4. Тому нехай уживання відповідає потребі. Не треба виключати вина так, щоби навіть у час недуги не уживати його, ані знов про нього не старатися без конечної потреби. І так в усьому. Нехай усе служить потребам, а не пристрастям монахів.

Усе життя нехай буде часом молитви. Одначе треба перервати напруження псальмодії і коліноприклонення. Тому треба заховувати часи, призначені святими на молитву, і так, як каже великий Давид: „Я вставав у півночі, щоби визнавати Тобі, які справедливі Твої суди“ (Пс. 118, 62). За прикладом Давида пішли Павло і Сила, що „у півночі молячися, славили Бога“ (Діян. 16, 25), на молитві величали Бога у в'язниці. На іншому місці каже той сам Давид: „У вечер і рано і в полудне“ (Псалом 54, 18).

У третьому знов часі св. Дух зійшов на Апостолів, як

довідуємося з Діяній Апостольських (2, 15), бо коли фарисеї сміялися з учеників за уживання різних бесід, Петро відповів, що вони не п'яні: „є бо третя година дня“.

Час дев'ятий пригадує нам смерть Христову, якої піднявся для нашого спасення. А коли Давид загалом каже: „Сім раз на день я Тебе хвалив за суди справедливости Твоєї“ (Псал. 118, 64), а часи, про які ми згадали, не дорівнюють сімразовій молитві, треба поділити полудневу молитву так, щоби одну частину її відправляти перед обідом, а другу по обіді. Таким чином і для нас Божа хвала, відправлена сім разів на день, буде правилом.

Вступ до монастиря нехай буде замкнений для женщин, а навіть мужчини нехай не входять без дозволу настоятеля. Бо коли усі без розбору входять у монастир, буває часто, що душа виливається в невідповідних бесідах, непотрібних байках, а опісля попадає у пусті мисли. Тому нехай буде це правилом для всіх монастирів, щоби тільки один настоятель говорив із гістьми про справи конечно потрібні. Нехай він на запити сторонніх відповідає, а усі інші нехай мовчать, щоби не далися втягнути в непотрібні розмови й бесіди.

5. Нехай у монастирі буде склад усіх річей спільний, нехай нічого не називається власністю одного, ані одежа, ані обувок, ані ніяка інша річ, що служить потребам тіла. Уживання нехай залежить від власти настоятеля. Із спільного складу буде він давати кожному, чого треба по приказу ігумена¹⁾.

Правило любови не дозволяє на частинні приязни і товариства в монастирі. Особливша любов кількох мусить шкодити загальній згоді. Всі повинні мати для всіх одну міру любови, в цілім монастирі мусить бути захована одна рівна, загальна любов. А якби виявилось, що якийсь монах має особлившу більшу любов до монаха (рідного) брата або свояка або для когонебудь іншого, нехай буде караний так, якби усіх інших скривдив. Надмір любови до одного є певним доказом браку любови до інших.

А як хто прогрішився, нехай буде караний по мірі провини. Покуту дасть настоятель відповідно величині й родови

¹⁾ Καθηρούμενος дає на приказ тоді προουμένου, тоб то н. пр. намісник на приказ ігумена.

провини: або заборонить вставати разом на співання псалмів або не допустить до Причастя або не дозволить засісти до їди з братією. При тім треба уважати на великість гріха і відповідно до того мірити покаяння.

Нехай у монастирі служба відбувається по черзі. Двох з ряду на тиждень нехай виконує всі справи потрібні, щоби спільна була нагорода покори і щоби не вільно було навіть у добрих ділах вирізнятися від братії і щоби кожний по черзі мав відпочинок. Та зміна праці і відпочинку справляє, що монахи не відчують утрудження.

Настоятель має власть вибрати по своїй волі, хто має в разі konieczної потреби вийти з монастиря і кому знов добре лицитися дома при домашніх заняттях. Того нераз треба молодим, бо буває, що навіть у живучих в умертвленню і здержливості краса молодости так процвітає, що може статися комусь нагодою до пристрасти. Тому коли хто процвітає молодістю тіла, нехай укриває ту красу так довго, як довго не перемине.

Нехай у монахів не буде ані сліду гніву, ані урази, зависти, супірництва. Нехай такого почування не зрадить ані лицем, ані рухом, ані словом, ані поглядом, ані скривленням, ані нічим, що може товариша розгнівати.

А коли хто навіть ображений дасть себе пірвати в одну з тих провин, то образа власна не вистачає для оправдання його гріху, бо з якоїнебудь причини хто зла допустився, зло все остане злом.

Усяке присягання раз на все нехай буде зовсім з монастиря виключене, склонення голови або потвердження словом і для того, що говорить, і для того, що слухає, нехай заступить усякі присяги. А хто не повірить простому твердженню, зраджує себе самого, що не привик до правдомовности. Настоятель зачислить його до винуватих і поправить його покаянням.

А коли день перейде і закінчатся всі праці і тілесні і духовні, кожний повинен перед спочинком судити власне сумління, і що тільки сталося не так, як повинно статися — чи зла гадка, чи пуста бесіда, чи лінивість у молитві, чи оспальність при псалмодії, чи бажання світського життя — нехай ніхто не скриває провини, а перед усіма нехай обвиниться. Спільна молитва буде ліком для того, що у чімсь провинився.

IX. АСКЕТИЧНА БЕСІДА (5-а).

„Ὁ ἀσκητικὸς βίβλος“

1. Монаше життя має одну мету: спасення душі. Тому треба з Божим страхом заховувати усе, що може до тої мети вести так, якби заповіді Божі, бо закон Божий не має іншої цілі, а тільки спасення тих, що його заховують.

Як той, що входить у купіль, скидає з себе всю одягу, так і той, хто приступає до монашого життя, повинен скинути з себе усе, що має звязок із світським життям, і так увійти у життя Божої премудрости.

Найважливішою справою, про яку християнин повинен дбати найбільше, є те, щоби скинути з себе ті природні схильности до злого, що плямлять душу. Далі треба, щоби той, що прямує до величнього і святого життя, відрікся усього, що має, бо журба і дбання про дочасні річі є для душі причиною великого розсіяння.

Тому коли найдеться більше таких, що змагають до тої самої мети спасення, і коли зачнуть спільне життя, першим для них правилом нехай буде, щоб в усіх було одно серце, одна воля, одно бажання і щоб уся суспільність була одним тілом, зложеним з різних членів (1 Кор. 12, 12).

А того годі досягнути іншим чином, як тільки повною спільністю. Нехай нічого до нікого не належить як власність, за власність нехай нічого не уходить, ані одяга, ані посудина, ані ніяка річ, яка в життю потрібна. Нехай усі ті річі служать потребі, а не власникові.

Так саме, як більшому тілу не відповідає мала одяга, ані меншому більша, як кожному тілу вигідна і добра є одяг по мірі, так і з іншими річами: тапчан, мата, тепла одяга, сандали повинні бути для того, що їх потребує, а не для того, що їх має.

Зовсім як хорий уживає ліків, а не здоровий, так усього, що служить для ужитку тіла, повинен уживати той, що йому потреба, а не той, що має усього подостатком.

2. Поміж людьми є різні настроєння — не всі однаково думають про те, що корисно, тому, щоби не було непорядку і замішання, якби кожний жив по своїй волі, треба, щоби той, що перевищає усіх мудрістю, повагою і святістю усього

життя, був поставлений настоятелем інших. Його чесноти стануться спільним добром усіх, що будуть його наслідувати.

Як коли кількох малярів малює одно лице, а всі образи будуть подібні до себе, бо будуть усі подібні до одного, так саме й обичаї, як усі будуть звернені до наслідування одного, то на всіх однаково відібеться приклад святого життя.

А коли один буде вибраний настоятелем, устануть усі особисті волі, усі будуть підчинятися волі вибраної, найліпшої, всі підуть за приказом Апостола, що поручає: „Усяка душа властям поставленим нехай повинується... ті, що противляться, стягнуть на себе кару“ (Рим. 13, 2).

А справжній і досконалий послух підвладних для настоятеля виявиться у тім, що не тільки від злого здержуємося за радою настоятеля, але й без його гадки не робимо навіть того, що є похвальне. Здержливість і усяке умертвлення тіла є корисні, але як хто йде за власною склонністю і робить, що йому подобається, а не слухає ради настоятеля, буде це радніше прогріхом, ніж заслугою¹⁾, „бо хто противиться власті, Божому повелінню противиться“ (Рим. 13, 2), чеснота послуху має більшу нагороду від здержливости.

І того треба, щоби всі спільно однаково любилися — як чоловік з природи має до всіх членів свого тіла одну любов, бажає усьому тілу здоровля, а терпіння одної часті тіла приносить усьому тілу біль.

Але подібно як у нас біль кожної часті тіла відбивається на усьому тілі, хоч деякі часті тіла є достойніші від інших, бо н. пр. не є нам рівнодушне, чи око, чи палець у ноги болить, хочби біль був такий самий; так саме любов і співчуття повинні бути в усіх рівні для усіх, що живуть у монастирі, а більша честь справедливо належить тим, що є потрібніші.

А що загалом монахи повинні взаємно любитися одною мірою любови, то не повинно бути ніколи в монастирі яких-небудь приватних товариств і звязків. Бо хто одного любить більше, ніж інших, сам себе обвиняє, що інших не добре любить. Отож особливша любов повинна бути з монастиря видалена зовсім так саме, як неприличні сварні. Зі сварні

¹⁾ Дослівно: „буде прогріх більший від доброго діла.“ Може св. Василій хоче сказати, що непослух, хоч є прогріхом і хоч є злий і відбирає багато заслуги умертвленню, однак не зовсім зносить.

виходить ворожнеча; з особлившої любови підзори і зависть. Всюди, де нема рівности, там для покривджених є причина до зависти і ненависти. Тому Христос казав наслідувати доброту Того, що велить сонцю давати світло праведним і неправедним (Мат. 5, 45). Отож як Бог однаково дає всім світло, так і ті, що Бога наслідують, нехай розсівають на всіх проміння спільної і рівної любови.

Де нема любови, там конечно заступає її ненависть, бо коли Бог є любовю, як каже св. Йоан (1 Йоан 5, 45), то ясне, що діявол є ненавистю. Тому як той, хто має любов, має Бога, так навпаки той, що має ненависть, живить у собі діявола.

Тому треба, щоб усі мали до всіх одну таку саму любов, а почесть таку, яка кому належиться.

При такій взаємній любови і споріднення тілесне нічого до любови не додасть. Навіть тоді, як хто мавби рідного брата або сина або доньку в монастирі, не буде їх любити для тілесних звязків більше, ніж інших. Хто у тій справі йде за голосом природи, зраджується, що від природи ще не відступив, він ще слухає тіла.

Заборонені є й безкорисна бесіда і непотрібне розсіяння у розмові з братами. Треба тільки про те говорити, що корисне для душі, а й те повинно бути сказане скромно у відповідному часі і тим, кому воно поручене. Підчинений нехай чекає на дозвіл настоятеля.

А негодовання, шепти, говорення знаками, усе те нехай буде віддалене. Негодовання треба все підозривати як обмову, а говорення знаками братови вказує на щось тайне і недобре, що буває початком ненависти і підозріння.

А коли прийде до тебе брат на розмову, нехай потреба буде мірою голосу. До того, що стоїть ближче, говориться тихше, а до дальших піднесеним у міру голосом.

А коли хто дає братови раду або його до чого заохочує, а уживає при тім піднесеного голосу, немовби грозив, нехай буде відлучений від суспільности, бо образив брата.

Поза назначеними й конечними випадками з монастиря не виходимо.

А що є не тільки мужеські монастирі, але й женські, то всі правила чернечого життя обовязують однаково іноків

і інокінь. Одначе треба знати, що в життю інокінь треба більшої й докладнішої обережності й скромности, також треба більшого убожества, мовчання, послуху і сестриної любови, треба більшої уваги при виходженню з монастиря і при розмовах, взаємної зичливости, зберігання усякої особлившої приязни і любови. В усіх тих справах інокіня повинна більше утверджуватися.

Та, що має над інокінями зверхність, нехай не шукає того, що сестрам миле, ані не старається про їх ласку, позволяючи на те, що їм подобається; нехай буде завсіди поважна, сестри нехай бояться її і почитають. Вона повинна знати, що здасть строгу справу перед Богом з усього, що в монастирі діється не так, як повинно бути. А сестри нехай від настоятельки нічого не домагаються, що їм миле та солодке, але того, що корисне і нехай не розбирають з цікавости того, що заказане (бо такий звичай веде до бунту, непослуху).

Як без усякого застереження приймаємо Божий закон, знаючи, що св. Письмо є Богом обявлене й корисне, так саме сестри нехай приймають прикази настоятельки без осуджування, нехай виконують кожную її раду з радістю, не із смутком і не приневолені, щоби їх послух заслугував на нагороду. Нехай слухають не тільки тоді, коли настоятелька приказує щось, що дотикає строгости життя, але також і тоді, коли на пр. заборонить постити або накаже поживнішу страву або припише щось такого, що приносить пільгу або полекшу. Нехай усе сповняють однаково радо, бо усе, що настоятелька прикаже, є для них законом; нехай будуть про те пересвідчені. Але коли з конечности треба буде розмовитися з яким мужчиною, чи з таким, якому поручено якусь справу або який мігби в чім помогти, то нехайби сама настоятелька розмовилася з ним при одній або двох сестрах, які як для свого віку, так і чесноти моглиби безпечно розмовляти, а як котрій сестрі прийде на гадку щось корисне, нехай піддасть це настоятельці і через неї нехай скаже.

Х. ВСТУПНЕ СЛОВО ДО ОБШИР. ПРАВИЛ.

1. За Божою благодаттю ми зібралися тут в ім'я Господа нашого Ісуса Христа. А маємо всі — і ви і я — ту саму ціль: святість життя. Ви виявляєте бажання поучитися дорогам спасення, а я маю обов'язок проповідати слово Боже, пам'ятати в день і в ночі на слово Апостола: „Три роки, в ночі і в день, не переставав із слізми напаминати кожного поодиноким“ (Діян. 20, 31). Пора відповідна, місце таке спокійне, ми свобідні від усього, що моглоби перешкоджати. Молімся за себе взаємно, щоб я зумів роздавати міру збіжжа співробітникам, а ви, щоб Боже слово принявши, були як добра земля, принесли повні й обильні плоди праведности, як написано: „А посіяне на добрій землі це той, хто чує слово і розуміє та й плід приносить і то приносить один у сто, а другий у шістьдесят, а інший у тридцять“ (Мат. 13, 23).

Заклинаю вас на любов Господа нашого Ісуса Христа, що приніс Себе в жертві за наші гріхи, зачнім вкінці дбати про душі наші, плачмо над марністю минулого життя, ведім боротьбу про будуче на хвалу Бога, Його Христа і святого поклоняемого Духа.

Не лишаймося в тім недбальстві і рівнодушности, не тратймо через байдужність часу тепер нам даного, не відкладаймо початку праці на завтра. Той, хто зажадає від нас рахунку з наших душ, мігби застати нас неприготованих, без добрих діл; ми булиб недопущені до радісної стрічі з небесним Женихом. Безуспішний бувби тоді наш плач і жаль за часом зле пережитим, коли покаяння не матиме вже вартости. „Це нині час догідний,“ — як каже Апостол, — „це нині день спасення“ (2 Кор. 6, 2).

Сьогодні пора покаяння, завтра нагороди; сьогодні час праці, завтра заплати. Сьогодні Бог помічником для тих, що навертаються із злої дороги, завтра буде страшним Суддею